

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΑΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

«Η ποίηση», κατά τον Ελιοτ, «πρέπει να δίνει ευχαρίστηση». Να τέρπει, να ευφραίνει ανακουφίζοντας τον άνθρωπο από το άγχος και το φόρτο της ζωής. Σκοπός της είναι η μετάδοση μιας καινούριας εμπειρίας ή κάποιας φρεσκαρισμένης αντίληψης.... Που πλαταίνει τη συνείδησή μας ή εξευγενίζει την ευαισθησία μας και φέρνει μια αλλαγή στην κοινωνία σαν σύνολο.

Η ποίηση είναι ταυτόχρονα κοινωνική λειτουργία και ατομική αναγκαιότητα.

Ο ποιητής ωθείται στο γράψιμο από μια εσωτερική παρόρμηση. Ένα γνωστικό ή συναισθηματικό υλικό που έχει συσσωρευθεί μέσα του, ζητά να βρει διέξοδο και τον πιέζει επίμονα. Αλλά το πράγμα δεν είναι εύκολο. Για τον ποιητή αυτή η εξωτερική του εσωτερικού περιεχομένου δεν μπορεί να γίνει με κανένα άλλο τρόπο παρά με λέξεις και φράσεις, με εικόνες και λεκτικά σχήματα.

Η ποιητικότητα ενός κειμένου εξαρτάται από τα εξής στοιχεία:

Φωνητική οργάνωση: μέτρο, σίχιοι, στροφές, ομοιοκαταληξία, παρωνυμίες, παρηχήσεις, αναγραμματισμοί

Γραμματική οργάνωση: γένη ουσιαστικών, επίθετα, αντωνυμίες, αριθμοί, ρηματικές καταλήξεις, χρόνοι, προθέσεις, σημεία στίξης, συντακτικές σχέσεις)

Σχήματα λόγου

Εννοιολογική οργάνωση

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ Ή ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

- **Λέξεις που «αποκλίνουν» από την καθημερινή γλώσσα που φορτίζονται εννοιολογικά και υπάρχει μια εικονογραφική πύκνωση στις χρησιμοποιούμενες λέξεις. Δημιουργείται μια τάση για εξεύρεση νέου και ασυνήθιστου γλωσσικού κώδικα-υλικού πχ**

«τρύπιες ψυχές» (Σεφέρης)

«όρθια σιγή» (Εμπειρικός)

«με την πρώτη σταγόνα της βροχής σκοτώθηκε το καλοκαίρι» Ελύτης

- **Αλλαγή του καταληκτικού μέρους (μορφήματος) μιας λέξης. Πρόκειται για παραβίαση του ισχύοντος κλιτικού συστήματος μιας λέξης. Πχ**

Το αποθετικό ρήμα «διηγούμαι» γίνεται ενεργητικό και έτσι η *μτχ* αντί για διηγούμενος γίνεται «διηγώντας (Σολωμός)

«κραταίες οσφραίνοντας» (Ελύτης στο άξιον Εστί). Επίσης οι τύποι:

έρχοντας, σκέφτοντας, κάθοντας

- **Μετατροπή των αρχαίων θηλυκών σε –ος στη γενική σε –ος αντί σε –ου (πχ Η γυναίκα της Ζάκυνθος ή «Της Κάρπαθος τα κρύα νερά, της Κάσος τα καστέλια= δημοτικό τραγούδι)**

- **Συναρμολόγηση λέξεων από το καθημερινό λεξιλόγιο σε συνδυασμούς που δεν είναι σε χρήση** Εδώ γίνεται αναδιάταξη των λέξεων στο συνταγματικό άξονα και έτσι δημιουργούνται τα γνωστά σχήματα λόγου: υπερβατό, πρωθύστερο, χιαστό, κύκλος, ανακόλουθο, έλξη, υπαλλαγή

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

1. Η ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΑ

✚ Κάθε στίχος ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών ονομάζεται μονοσύλλαβος, δισύλλαβος...15σύλλαβος (δημοτικά τραγούδια). Όταν ο στίχος είναι μεγάλος, σε κάποιο σημείο γίνεται μια τομή και έτσι ο στίχος χωρίζεται σε δύο ημιστίχια. Στον ιαμβικό 15 σύλλαβο η τομή γίνεται μετά την όγδοη συλλαβή

Ολημερίς εχτίζανε,/το βράδυ γκρεμιζόταν

✚ Τα ποιήματα χωρίζονται σε ισόστιχα τμήματα που ονομάζονται **στροφές** και μπορεί να παρουσιάζουν τις παρακάτω μορφές:

1. δίστιχο (κυρίως στα δημοτικά τραγούδια)

**ήθελα να' μουν όμορφος, να' μουν παλικάρι
νάμουνα και τραγουδιστής, δεν ήθελα άλλη χάρη**

2 Τρίστιχο:ή τερτσίνα: Σε αυτό κάθε στροφή αποτελείται από τρεις στίχους. Συχνά στον τύπο αυτό ομοιοκαταληκτεί ο α' με τον γ' στίχο, όπως του Δ. Σολωμού

Τρέμει στην πρύμνη η κόρη καθισμένη

Ξέπλεκα ομπρός ως κάτω τα μαλλιά της

Να μη δει το φεγγάρι που προβαίνει

Αν έχουμε ποίημα με πολλά τρίστιχα, δύο συνεχόμενα τρίστιχα ομοιοκαταληκτούν κατά το β' στίχο

3 Τετράστιχο: Εδώ η ομοιοκαταληξία έχει την εξής μορφή:

✓ ομοιοκαταληξία α' και γ' και β' με δ'

*Ρόδο της μοίρας, γύρευες να βρεις να μας πληγώσεις
μα έσκυβες σαν το μυστικό που πάει να λυτρωθεί
κι ήταν ωραίο το πρόσταγμα που δέχτηκες να δώσεις
κι ήταν το χαμογέλιο σου σαν έτοιμο σπαθί.*

✓ β) Ομοιοκαταληκτούν ο α' με το δ' κι ο β' με το γ' στίχο, όπως, πάλι, στο ποίημα του Γ. Σεφέρη:

*Στο περιγιάλι το κρυφό
κι άσπρο σαν περιστέρι
διψάσαμε το μεσημέρι
μα το νερό γλυφό.*

✓ γ) Ομοιοκαταληκτούν ο α' με το β' κι ο γ' με το δ' στίχο, όπως στο ποίημα του Οδ. Ελύτη:

*Πέτρες επήρα και κλαδιά
τα φύτεψα στην αμμουδιά
και μια ψυχή μελέτησα
το λόγο δεν αθέτησα.*

4) Πεντάστιχο. Σ' αυτό κάθε στροφή αποτελείται από πέντε στίχους, όπως στο ποίημα του Οδ. Ελύτη:

*Τα λουλούδια μεγαλώνουν
κάθε νύχτα τρεις οργιές
τις ακρογιαλιές ισκιώνουν
και τα δέντρα στις πλαγιές
σαν καβούρια σκαρφαλώνουν.*

5) **Εξάστιχο**. Σ' αυτό κάθε στροφή αποτελείται από έξι στίχους, όπως το παρακάτω του Διον. Σολωμού:

*Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη
περπατώντας η Λόζα μονάχη
μελετά τα λαμπρά παλικάρια
και στην κόμη στεφάνι φορεί,
γινωμένο από λίγα χορτάρια
που είχαν μείνει στην έρημη γη.*

6) **Οκτάστιχο ή οκτάβα**. Η στροφή αυτή, με οχτώ στίχους, ήταν συνηθέστατη στην παλαιότερη ιταλική Ποίηση.

Τη χρησιμοποίησε κι ο Σολωμός:	Το ακολούθησε κι ο Ελύτης:
<i>Η Ευρώπη την κοιτάει πώς θε να πράξει. Της Ευρώπης κοιτάει κατά τα μέρη. Χωρίς όψη το πρόσωπο ν' αλλάζει απάνου εις τη ρομφαία βάνει το χέρι βασιλικά και με πολέμιαν τάξη έκαμε νεύμα, οπού έλεγε: Ακαρτέρει! Και κατά την Ασία φριχτογνρίζει το δάχτυλο κινάει και φοβερίζει.</i>	<i>Μια φορά στα χίλια χρόνια τον πελάγου τα τελώνια μες στα σκοτεινά τα φύκια μες στα πράσινα χαλίκια το φυτεύουνε και βγαίνει πριν ο ήλιος ανατείλει το μαγεύουνε και βγαίνει το θαλασσινό τριφύλλι.</i>

7) Σονέτο ή **δεκατετράστιχο**. Είναι αυτοτελές ποίημα με 14 στίχους (δυο τετράστιχα και δυο τριστιχα). Το χρησιμοποίησε, με ιδιαίτερη επιτυχία, ο Λορέντζος Μαβίλης, όπως στο ποίημα του «Λήθη»;

*Καλότυχοι οι νεκροί, που λησμονάνε
την πικρία της ζωής. Όντας βυθίσει
ο γήλιος και το σούρουπο ακλουθήσει
μην τους κλαις, ο καημός σου όσος και να 'ναι.*

*Τέτοιαν ώρα οι ψυχές διψούν και πάνε
στις λησμονιάς την κρουσταλένια βρύση.
Μα βούρκος το νεράκι θα μαυρίσει
α στάζει γι' αυτές δάκρυ όθε αγαπάνε.*

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Μάθημα: Νεοελληνική λογοτεχνία

*Κι αν πιουν θολό νερό, ξαναθυμούνται
διαβαίνοντας λιβάδια από ασφοδίλι
πόνους παλιούς, που μέσα τους κοιμούνται.*

*Α δε μπορείς παρά να κλαις το δείλι
τους ζωντανούς τα μάτια σου ας θρηνήσουν
Θέλουν, μα δε βόλει να λησμονήσουν.*

Οι ποιητές που χρησιμοποιούν το σονέτο προσέχουν πάντα, ώστε τα δυο τρίστιχα να δένονται μεταξύ τους με μίαν ομοιοκαταληξία, όπως εδώ, με τις λέξεις «ασφοδίλι» και «δείλι».

8) **Ροντέλο.** Ποίημα με δεκατρείς στίχους, που δε χωρίζονται σε στροφές. Ο α' στίχος επαναλαμβάνεται ολόιδιος ως ζ' και ιγ' και ο β' ως η'. Είναι γαλλική μορφή στίχου.

9) **Τριολέτο.** Κυρίως γαλλική στιχουργική μορφή. Το τριολέτο αποτελείται από οκτώ στίχους. Ο α' επαναλαμβάνεται ως δ' και ως ζ'. Ο β' επαναλαμβάνεται ως η'.

10) **Μπαλάντα.** Ξένο στιχουργικό είδος. Αποτελείται από τρεις οκτάστιχες στροφές και μια τετράστιχη, που λέγεται επωδός. Συνήθως ή αποτελεί αφήγηση ερωτικής ιστορίας ή έχει σχέση με παλιούς θρύλους και παραδόσεις.

2. ΜΕΤΡΙΚΗ

Μετρική είναι η επιστήμη που εξετάζει τους κανόνες που ρυθμίζουν τα στοιχεία εκείνα που είναι απαραίτητα για να δώσουν ένα αρμονικό αποτέλεσμα στην ποίηση. **Τα βασικά χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου είναι το μέτρο, η ομοιοκαταληξία, ο αριθμός των συλλαβών και των στίχων, ο ρυθμός κ.λ.π.**

Ρυθμός είναι το στοιχείο εκείνο του ποιητικού λόγου, το οποίο δημιουργείται από την επανάληψη **τονισμένων και άτονων συλλαβών.**

Στίχος είναι μια γραμμή λέξεων που αποτελείται από ορισμένο αριθμό συλλαβών.

Στροφή ονομάζεται μια ομάδα από δύο, τρεις, τέσσερις ή και περισσότερους στίχους που έχουν ρυθμό και αποτελούν μια ενότητα.

Μέτρο ονομάζεται ο συνδυασμός τονισμένων και άτονων συλλαβών από την επανάληψη των οποίων αποτελείται ο στίχος. **ΠΡΟΣΟΧΗ!** Τονισμένη συλλαβή δεν θεωρούμε εκείνη που έχει γραμματικό τόνο αλλά εκείνη που τονίζεται όταν διαβάσουμε ρυθμικά το ποίημα Καμιά φορά ο γραμματικός τόνος μπορεί να συμπίπτει με τον μετρικό τόνο.

ΕΙΔΗ ΜΕΤΡΩΝ

Στη Νεοελληνική-μετρική έχουμε πέντε είδη μέτρων :

1. Ο ίαμβος ή ιαμβικό μέτρο. Αποτελείται από μια άτονη και μια τονισμένη συλλαβή(τατά) ή μια βραχύχρονη και μια μακρόχρονη(υ -)

π.χ. Σαρά /ντα πέ /ντε μα /στο ροι ///κι εξή /ντα μα /θητά /δες

Τονίζεται δηλαδή η δεύτερη συλλαβή κ.ο.κ.

Αχός/βαρύς/ακούγεται///πολλά/ντουφέ/κια πέ/φτουν

2 Ο τροχαιός ή τροχαικό μέτρο. Αποτελείται από μια τονισμένη και μια άτονη συλλαβή, είναι δηλ.το αντίθετο του ιαμβικού (_ υ)

π.χ. Σε γνω /ρίζω α/πό την /κόψη/του σπα/ θιού την /τρομε/ρή

Τονίζεται η 1η,3η,5η,7η κ.ο.κ

Ο ίαμβος και ο τροχαιός λέγονται δισύλλαβα μέτρα γιατί αποτελούνται από δύο συλλαβές.

3. Ο ανάπαιστος ή αναπαιστικό μέτρο. Αποτελείται από τρεις συλλαβές. Εδώ σε κάθε μετρικό πόδα έχουμε δύο βραχείες συλλαβές και μια μακρά ή δύο άτονες και μια τονισμένη. Τονίζεται η τρίτη συλλαβή. Είναι το αντίθετο από το δάκτυλο

(υ υ _) π.χ.

Στων Ψαρών/ την ολό/μαυρη ρά/ χη

Τονίζεται η 3η, 6η, 9η συλλαβή.

4. Ο δάκτυλος ή δακτυλικό μέτρο. Αποτελείται από τρεις συλλαβές και τονίζεται η πρώτη συλλαβή.

(_ υ υ)

π.χ. φεύγουνε / φεύγουνε / πάντα τρε/χατοί

Τονίζεται η 1η, 4η 7η, συλλαβή.

5. Το μεσοτονικό μέτρο ή αμφίβραχος. Αποτελείται από τρεις συλλαβές και τονίζεται η μεσαία συλλαβήΘμια βραχεία, μια μακρά και πάλι μια βραχεία (υ _ υ)

π.χ. αργά το / τουφέκι / σηκώνει / και λέει

Τονίζεται η 2^η, 5η, 8^η, 11η συλλαβή.

3. Η ΧΑΣΜΩΔΙΑ

Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν (απλό ή δίψηφο :αι, ει, οι, ου) και η αμέσως επόμενη λ'ξεξη αρχίζει από φωνήεν , τότε δημιουργείται το φθογγικό φαινόμενο που ονομάζεται χασμωδία.

Όταν η χασμωδία παρουσιάζεται μέσα σε μια λέξη, τότε λέγεται εσωτερική πχ ακούουν, βοηθός. Όταν παρουσιάζεται σε δύο συνεχόμενες λέξεις λέγεται εξωτερική πχ τα άρματα, έλα αύριο. Δεν πρόσεχαν καθό λου το θέμα της χασμωδίας οι ποιητές που ακολουθούσαν το νεοκλασικισμό, το φαναριωτισμό και την παλιά Αθηναϊκη σχολή πχ Ρίζος Ραγκαβής

Η έκτασις του αγανούς

Αιγαίου εκαίματα

Κ' έβλεπες δύο ουρανούς

Ο εις ην άνω κυανους

Γλαυκός ο άλλος κάτω

Δεν ανεχόταν τη χασμωδία ο Σολωμός και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να την αποφύγει. Η χασμωδία είναι δυνατό να αποφευχθεί με τους εξής τρόπους :

α) την έκθλιψη πχ τα άστρα=τ'αστρα

β) την αφαίρεση πχ μου έτυχε=μου'τυχε

γ)τη συναίρεση ακούουν =ακούν

δ) την κράση <ου +ε>=ο πχ που έχουν =πόχουν Διαβάζουμε στον Βαλαωρίτη

Όταν ερχόμουνα σιγά, δειλό, παραδαρμένο

Και σόγλειφα και σόπλενα τα πόδια δουλωμένο

ε) τη συνίζηση =συγχώνευση δύο φωνηέντων (ή δύο δίψηφων φωνηέντων ή ενός φωνήεντος κι ενός δίψηφου φωνήεντος) σε ένα φωνήεν ή δίψηφο φωνήεν με τη γρήγορη συνεκφορά τους . Κατά τη συνίζηση σημειώνεται το φαινόμενο της έκκρουσης, δηλ της σίγησης του ασθενέστερου από τα φωνήεντα

Σε γνωρίζω από την κόψη
του σπαθιού την τρομερή
σε γνωρίζω από την όψη
που με βία μετράει τη γη

στ) Χρήση ευφωνικών όπως το (ν) , το (γ) το τελικό (ς)

γιοφύριν εθεμέλιωναν στην Άρτας το ποτάμι
τράβηξε το μαντήλι του, στο γαίμα βουτηγμένο
μέχρις εσχάτων

4. ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑ - ΕΙΔΗ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑΣ

Ένα ποίημα έχει ομοιοκαταληξία ή ρίμα όταν δύο ή περισσότεροι στίχοι καταλήγουν σε φθόγγους ακουστικά όμοιους

Τα είδη της ομοιοκαταληξίας είναι πέντε:

α. Ζευγαρωτή : όταν οι στίχοι που ομοιοκαταληκτούν βρίσκονται κατά ζεύγη δηλ. **αβ, γδ.**

Π.χ. άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο **βασιλεύει** α
Λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί κι η μάνα το **ζηλεύει.** β

Η
Τούτη η γης που την **πατούμε**
Όλοι μέσα θε να **μπούμε**

β. Πλεχτή : όταν ομοιοκαταληκτούν ο α με τον γ και ο β με τον δ

Π.χ. Σε γνωρίζω από την κόψη α
του σπαθιού την τρομερή, β
σε γνωρίζω από την όψη γ
που με βία μετράει τη γη. δ

γ. Σταυρωτή ή ψαθωτή: ομοιοκαταληκτούν ο πρώτος με τον τέταρτο και ο δεύτερος με τον τρίτο δηλ. αδ ,βγ. π.χ,

Αρχόντισσα Ροδίτισσα πώς μπήκες ; α
Γυναίκες διώχνει μια συνήθεια αρχαία β
εδώθε /Έχω ένα ανήψι, τον Ευκλέα, γ
τρία αδέρφια, γιο, πατέρα, Ολυμπιονίκες, δ

δ.Ζευγαροπλεχτή : Παρουσιάζεται στα εξάστιχα. Ομοιοκαταληκτούν οι **αβ , δε** και **γστ** π.χ

Συ, που έχεις κάλλη για προικιά και χάρες γι' αντιπροίκια α
για να πατείς, ν' ανθίζουνε και τ' άδροσα χαλίκια, β
μα που για με μονάχα γ
ίσκιο βαρύν εσκόρπισε θανάτου η εμορφιά σου, δ
άκουε κάτι που θα πω γυρτός στα γόνατα σου, ε

σαν παραμύθι τάχα.

στ

ε. Ελεύθερη ή μικτή όταν ομοιοκαταληκτούν χωρίς ορισμένη σειρά
Στα δημοτικά τραγούδια χρησιμοποιείται συνήθως ο ιαμβικός 15 σύλλαβος χωρίς ομοιοκαταληξία ή με ζευγαρωτή. Η σύγχρονη ποίηση θέλει στίχο ελεύθερο

5. Το συγκινησιακό στοιχείο

Το συγκινησιακό στοιχείο επιτελεί κυρίαρχο ρόλο στην ποιητική λειτουργία. Ο Έλιοτ λέει:

« Η ποίηση έχει να κάμει πρώτα απ'όλα με την έκφραση του συναισθήματος και της συγκίνησης»

«Η ποίηση είναι το αμάξι του συναισθήματος»

«Η ευαισθησία κάνει τον ποιητή» λέει ο Σεφέρης

Μέσα σε κάθε ποίημα πρέπει να γίνεται διαχωρισμός των αφηγηματικών, περιγραφικών ή πεζολογικών στοιχείων από τα συγκινησιακά ή λυρικά στοιχεία. Στο δημοτικό τραγούδι έχουμε εναλλαγή αυτών των στοιχείων

*Τ' ακούσατε τι γίνηκε στα Γιάννενα, στη λίμνη
Που πνίζανε τις δεκαεφτά με την κυρα-Φροσύνη; (αφηγηματικό)*

Αχ! Φροσύνη, παινεμένη,

Τι κακό 'πάθες, καημένη! (λυρικό)

Είναι δύσκολο να ξεχωρίσει ο αναγνώστης τα στοιχεία αυτά σε ένα ποίημα του Καβάφη

*Πχ Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
Μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη. (αφηγηματικό)*

Α! , όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω! (λυρικό)

Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις που το περιεχόμενο του συναισθήματος μόλις που γίνεται αντιληπτό. Συνήθη φραστικά σχήματα στον ποιητικό λόγο είναι η κραυγή, το επιφώνημα, η επίκληση, η αποστροφή. Η αποστροφή χρησιμοποιείται και στον πεζό λόγο και στο δημοτικό τραγούδι

Φύσα , βοριά, φύσα, θρακιά, για ν' αγριέψει η λίμνη

Να βγάλει τις αρχόντισσες και την κυρά-Φροσύνη

6 Τα λεκτικά παιχνίδια

➤ **Παρομοίωση** (απλή ή επεκτεινόμενη)

➤ **Η μεταφορά**

➤ **Η αντίθεση**

➤ **Η εμπύχωση:** δίνει σε αντικείμενα ή ζωντανά πλάσματα κάποιο βαθμό επίγνωσης, βούλησης ή σκοπιμότητας απ'ότι γενικά μπορούμε να τους αποδώσουμε πχ
«καμιά εκατοστοί λόφοι τις σκιερές τους ράχες ανασηκώναν»

Η

Η νύχτα συνεχίζεται δεν υποκύπτει

Η νύχτα καταπίνει συμπαγή βουνά.... (Σινόπουλος)

➤ **Προσωποποίηση**

- Σύμβολο (θεωρείται επέκταση της μεταφοράς)
- Το λογοπαίγνιο και η λεκτική ειρωνεία

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

- Έμμετρος στίχος
- Ποιητικό λεξιλόγιο
- Κανονική στίξη
- Διατήρηση των κοινών νοημάτων των λέξεων
- Έλλογη νοηματική αλληλουχία-ξεκάθαρη διατύπωση των νοημάτων
- Χρήση εικόνας ως μέσο έκφρασης και εποπτικότερης αναπαράστασης του εσωτερικού κόσμου του ποιητή: εικόνες άμεσες, καθαρές, ολοφάνερες. Οι εικόνες της βασίζονται στα δεδομένα της εμπειρίας, επεξεργασμένα από τη συνείδηση και διευρυμένα από τη φαντασία και τις συγκινησιακές παρωθήσεις
- Τίτλος προϊδεαστικός – δηλωτικός του περιεχομένου
- λυρισμός

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΡΝΑΣ ή ΝΕΟΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

1. **Ελεύθερος στίχος:** Πρόκειται για εσωτερικό, μορφολογικό χαρακτηριστικό. Στα ποιήματα που ακολουθούν τις συνταγές του μπορεί να μην υπάρχουν σίχοι με ορισμένο αριθμό συλλαβών, υπάρχει όμως πάντα συχνότατα ένας εσωτερικός συντακτικός ρυθμός, που υπογορεύεται από την κίνηση του εσώτερου κόσμου του ποιητή και από το ποιόν και την ένταση του πάθους του.

2 **Δραματικότητα στίχου:** Ο ποιητής δε νοιάζεται μα μας δώσει ένα άρτια συντακτικά νόημα και συχνά κόβει το στίχο σε σημείο που δεν το περιμένουμε. Αυτό το κάνει για τους εξής λόγους:

- ✚ Είτε θέλει να αντικρίσει το πράγμα από μια νέα οπτική γωνία
- ✚ Είτε θέλει να δώσει έμφαση σε κάτι,
- ✚ Είτε επιθυμεί να μας κάνει να προσέξουμε κάποιες αδιόρατες αποχρώσεις του πάθους ή της συγκίνησης

Πχ Στο «Μυθιστόρημα» του Σεφέρη διαβάζουμε:

Οι φίλοι μας έφυγαν

Ίσως να μην τους είδαμε ποτές, ίσως

Να τους συναντήσαμε όταν ακόμη ο ύπνος

Μας έφερνε πολύ κοντά στο κύμα που ανασαίνει

Στο Ημερολόγιο Καταστρώματος Α' διαβάζουμε

Το σπίτι

Γεμάτο γρίλιες και δυσπιστία σαν το καλοκοιτάξεις στις

Σκοτεινές γωνιές

«για χρόνια πλάγιαζα νωρίς» ψιθυρίζει.....

Ο πρώτος στίχος μας θυμίζει την τεχνική του collage, που συχνά αρέσκονται να χρησιμοποιούν οι ποιητές

Στην **Κίχλη** του Σεφέρη διαβάζουμε:

Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν. Έτυχε

Να'ναι τα χρόνια δίσεχτα...

Το έτυχε μπαίνει στο τέλος του στίχου και όχι στην αρχή του δεύτερου, όπως θα έπρεπε. Αν ο ποιητή ενεργούσε με βάση τη συντακτική δομή, τότε ο στίχος του θα έδινε πιο πολύ την έννοια της απώλειας των σπιτιών. Βάζοντας το όμως στο τέλος του στίχου, μετά την τελεία, τονίζει τη δύναμη της τύχης, της μοίρας, που αυτή οδήγησε στο χάσιμο των σπιτιών

Τα πόδια τους ήταν μεγάλα άσπρα

και γυμνά (δίνει έμφαση ο ποιητής στην έννοια «γυμνά»)

3 Η χρήση καθημερινού λεξιλογίου: Η μοντέρνα ποίηση χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο του καθημερινού προφορικού λόγου, σε αντίθεση με την παραδοσιακή που ήθελε λέξεις ξεδιαλεγμένες, λεπτές, όχι φθαρμένες από την καθημερινή χρήση (**ιδιαίτερα ο παρνασσισμός έδωσε βαρύτητα σε αυτό**)

Πχ Διαβάζουμε στον Κώστα Βάρναλη

Έχω τρύπα στο βρακί

Λίγδα στην καπότα μου

Έχω ψείρα σαν κουκί

Και βρομούν τα χότα μου

Έχω νοήματα σοφά

Σ'αγιονορείτικο σοφά

Στα λάδια και στα πάχη

Στην «**Γκραγκάντα**» του Γιάννη Ρίτσου διαβάζουμε:

*Εκείνος πουλούσε φιλίτσια λάμπας, λιβάνι, φουρκέτες,
μανταλάκια*

ο άλλος πουλάει κρυφές, μενεξεδένιες, κολλαριστές ταινίες,

ο άλλος, στην τσέπη του άσεμνες φωτογραφίες, το λερωμένο μαντίλι,

ο τέταρτος χάρτινα τριαντάφυλλα με μια μετάλλινη σφήκα

ο πέμπτος κοιτάζει κατάματα-δε μετράει...

Η μοντέρνα ποίηση χρησιμοποιεί και λέξεις λόγιες, που μόνο σε μια μελέτη, σε μια πραγματεία άρθρο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πχ Στο Γιάννη Ρίτσο διαβάζουμε:

Όχι μόνον προσχήματα, μα κίνητρα πραγματικά, και μεγάλες συνέπειες

Πάθη, συμφέροντα, κίνδυνοι, φόβοι

Γενικά η μοντέρνα ποίηση δε διστάζει να παίρνει λέξεις κι εκφράσεις από οποιαδήποτε περιοχή του γραπτού και προφορικού λόγου

4 Η σκοτεινότητα και η ασάφεια: Αν κάποιες φορές και στην παραδοσιακή ποίηση υπάρχει ασάφεια στα νοήματα και το περιεχόμενο στη μοντέρνα ποίηση η ασάφεια σχετίζεται με την άλογη σύλληψη των πραγμάτων πχ Το κομμένο μαρμάρينو κεφάλι στο «Μυθιστόρημα» του Σεφέρη και τα χέρια που τον πλησιάζουν ακρωτηριασμένα , δεν μπορούν να εξηγηθούν με την καθημερινή λογική. Ή τα «Κουνέλια» του Ρίτσου, που «αφού έφαγαν τον κήπο», τις πόρτες του σπιτιού και τα έπιπλα, κυκλοφορούσαν «διατηρώντας στην κοιλιά τους τις καρέκλες» δεν επιδέχονται συνηθισμένες ερμηνείες. Είναι άλογες εικόνες ή και σύμβολα που δεν μπορούν να αναχθούν σε καθολική αναγνώριση κι αποδοχή, αλλά στέκονται πεισματικά σε έναν καθαρό προσωπικό κι απαραβίαστο χώρο

5 Η τολμηρότητα στο σχηματισμό παρομοιώσεων και μεταφορών: Εδώ η σύζευξη των δύο στοιχείων της παρομοίωσης ή της μεταφοράς παρουσιάζει το μεγαλύτερο δυνατό βαθμό αυθαιρεσίας. Η εικόνα δεν ανάγεται σε καμία λογική επεξεργασία ή δικαιολόγηση

Πχ Στον Ανδρέα Εμπειρικό διαβάζουμε:

Η λεπίς ανδρώθηκε και οι γόοι δεν ακούονται πια παρά

Μέσα στα πράσινα ποτήρια των ερωτευμένων πουλαριών. (Υψικάμινος, 1935)

Τι σχέση μπορεί να έχουν τα πράσινα ποτήρια με τα ερωτευμένα πουλάρια'

Ή

Η απαίτησις των κρίνων δεν εξεπληρώθη γιατί το ράπι-

σμα του κηπουρού διετράνωσε τη λευκότητα επιδερμί-

δα της νέας ημέρας

6 Η άλογη αλληλουχία των εκφραζομένων: Σε ένα μοντέρνο ποίημα οι στίχοι διαδέχονται ο ένας τον άλλο, χωρίς να έχουν καμία νοηματική σχέση μεταξύ τους. Το μοντέρνο ποίημα μοιάζει με ένα σύνολο από θραυσμένα κι άσχετα μεταξύ τους αντικείμενα , που βρέθηκαν κοντά εντελώς τυχαία. Την άλογη αυτή αλληλουχία των εκφραζομένων στηρίζαν οι μοντέρνοι ποιητές , οι ντανταϊστές και οι συρρεαλιστές, στη λεγόμενη «Ψυχολογία του βάθους» . Οι ποιητές αυτοί γράφουν χωρίς καμία παρέμβαση ή έλεγχο της συνείδησης, υπείκοντας στα κελεύσματα ή τις παρορμήσεις του υποσυνειδήτου τους (αυτόματη γραφή). Βέβαια μια τέτοια ποίηση καθόλου δεν ενδιαφέρεται για τον αναγνώστη. Παίζει με τη νοημοσύνη του, τον περιπαίζει για την αδυναμία του να συλλάβει τα ασύλληπτα.

7 Η αμφισημία ή η πολυσημία των χρησιμοποιούμενων λέξεων ή εκφράσεων:

Οι λέξεις στη μοντέρνα ποίηση δεν είναι μονοσήμαντες, αλλά επιδέχονται πολλές ταυτίσεις και ερμηνείες. Η αμφισημία και η πολυσημία της λέξης θέτει σε κίνηση τον εσωτερικό κόσμο του αναγνώστη και τον υποβοηθούν να προβάλλει μέσα στο ποίημα το δικό του κόσμο και τον προβληματισμό. Ετσι αφήνει περιθώρια για προβολές και ταυτίσεις που ίσως δε βρίσκονται ούτε στις προθέσεις του ποιητή . Δίνει ερεθίσματα για να προβάλλει ο αποδέκτης πάνω στο έργο τέχνης το δικό του εσωτερικό κόσμο.

Και εκεί ακριβώς βρίσκεται το κριτήριο για την καλλιτεχνική αξία ενός μοντέρνου έργου τέχνης: μέχρι ποιο βαθμό είναι ικανό να θέσει σε κίνηση τον εσωτερικό κόσμο του αποδέκτη, που έτσι γίνεται και ο ίδιος δημιουργός, αφού μεταπλάθει μέσα του αισθητικά ερεθίσματα και δημιουργεί έναν κόσμο, που ίσως να μην έχει καμία σχέση με τον κόσμο, μέσα στον οποίο ο αρχικός δημιουργός κινήθηκε, όταν δημιουργούσε πχ

Ο Σεφέρης γράφει:

«Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει»

Ο Μονταίν, το 1580 έλεγε: «ένας επαρκής αναγνώστης θα βρει πάντα στα γραπτά των άλλων πράγματα που ο συγγραφέας δε θέλησε καθόλου να βάλει». Ο Έλιοτ έλεγε: «ένα ποίημα μπορεί να σημαίνει ολότελα διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς αναγνώστες».

Υπό αυτές τις σκέψεις η μοντέρνα ποίηση είναι δύσκολη. Ο Σεφέρης τη θεωρεί «ελλειπτική», «τέχνη υπονοούμενων», πράγμα που απαιτεί από τον αναγνώστη ευαισθησία, φαντασία, εκτεταμένη μάθηση, μύηση.

8 Η έκφραση με εικόνες: Οι εικόνες της μοντέρνας ποίησης στηρίζονται στην υπερβαση της πραγματικότητας με συνδυασμό στοιχείων ετερόκλητων. Οι εικόνες έρχονται από το υποσυνείδητο, αμακιγιάριστες, αρετουσάριστες, απειθάρχητες, αλλόκοτες πχ

Η κίτρινη ομίχλη που τρίβει τη ράχη της στα παραθυρόφυλλα.....

Κουλουριάστηκε μια φορά γύρω από το σπίτι κι αποκοιμήθηκε (ΕΛΙΟΤ)

Ο Κωνσταντίνος είναι μια πόρτα

Είναι ένα πρόσωπο πίσω από την πόρτα

Είναι μια πόρτα που κλείνει ξάφνικά και σου τσακίζει τα

δάχτυλα (Σινόπουλος Τάκης, Το άσμα της Ιωάννας και του Κωνσταντίνου, 1961)

(σχολιασμός των θυμικών μεταβολών ενός ανθρώπου)

9 Η αναγωγή του ποιητικού κειμένου στον αφασικό λόγο

Πρόκειται για τη λειτουργία της γλώσσας στο επίπεδο της συμπαραδήλωσης. Σε αυτή την περίπτωση η λογοτεχνία λειτουργεί σε μια δεύτερη γλώσσα και οι ποιητές που οικειοποιούνται αυτή την τεχνική φτάνουν στον αφασικό λόγο που δε λέει ή δε θέλει να πει τίποτα. Μια τέτοια ποίηση είναι αποπροσανατολιστική και δε βοηθά τον άνθρωπο στον αγώνα του για έναν καλύτερο αύριο. Υπηρετεί το δόγμα «Η τέχνη για την τέχνη» (αυτό το χαρακτηριστικό δε θα το τονίσω)

10 Οι ασύμβατες ή άλογες συζεύξεις:

Πρόκειται για χρήση επιθετικών, επιρρηματικών ή εμπρόθετων προσδιορισμών που δεν έχουν καμία σχέση με το αναφερόμενο, που δεν κάνουν σαφέστερη την εικόνα του αντικειμένου, αλλά είναι παρμένοι από άλλες περιοχές και δε συνδέονται οργανικά με αυτή πχ

Γ Σεφέρης: «μολύβι του κλήδονα» «τα χείλια άνοιγαν φύλλο το φύλλο», «καταποντίζεις το ποίημα»

Ρίτσος Γ: «υδάτινη γυναίκα» «τ' αστέρια πριόνιζαν το χάλκινο χέρι»

Οδυσσέας Ελύτη «γάζες αιθέρος», «αρετή με τις τέσσερις γωνίες ορθές», «πνευστά των δέντρων» «που να βρω... το τετράφυλλο δάκρυ»

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ή ΝΕΟΤΕΡΙΚΗ

1. Ελεύθερος στίχος

2. Δραματικότητα στίχου, ακανόνιστη στίξη

3. Η χρήση καθημερινού λεξιλογίου

4 Η σκοτεινότητα και η ασάφεια. Χρήση άλογου στοιχείου-δυσνόητο περιεχόμενο Υποδήλωση ή απόκρυψη του θεματικού κέντρου Τίτλος νοηματικά ανενεργός

5 Η τολμηρότητα στο σχηματισμό παρομοιώσεων και μεταφορών

6 Η άλογη αλληλουχία των εκφραζομένων

7 Η αμφισημία ή η πολυσημία των χρησιμοποιούμενων λέξεων ή εκφράσεων Πολυσημία –νέα νοηματική φόρτιση των λέξεων

8 Η έκφραση με εικόνες. Πρωτότυπη χρήση συμβόλων

9 Η αναγωγή του ποιητικού κειμένου στον αφασικό λόγο

10 Οι ασύμβατες ή άλογες συζεύξεις